

INSTITUT PKB AGROEKONOMIK

**INSTITUT ZA NAUČNOISTRAŽIVAČKI RAD I
TRANSFER TEHNOLOGIJE U POLJOPRIVREDI**

Industrijsko naselje bb, 11213 Padinska Skela, Beograd

Poljoprivredna stručna služba PKB Agroekonomik

BILTEN 13

(Tiraž 300 primeraka)

11.11.2009.

Cilj izdavanja biltena je da poljoprivredni proizvođači na teritoriji opština Zemun, Surčin, Palilula, i N. Beograd budu pravovremeno i tačno informisani o aktuelnim problemima u poljoprivrednoj proizvodnji.

ORGANSKA POLJOPRIVREDA

Nekontrolisana primjena pesticida, intenzivna primjena teške poljoprivredne mehanizacije u obradi zemljišta, kao i narušavanje prirodnih procesa, doveli su do značajnog narušavanja životne sredine.

Kao reakcija na sve izraženiju ekološku degradaciju, pogoršanje kvaliteta hrane i sve većeg ugrožavanja zdravlja ljudske populacije, razvila se organska (alternativna, ekološka, biološka) poljoprivreda.

Organska poljoprivreda je u potpunosti kontrolisana proizvodnja. Uslovi proizvodnje se na osnovu pravilnika IFOAM-a (Svjetsko udruženje organskih proizvođača) moraju prilagoditi specifičnim uslovima svake zemlje u kojoj se odvija proizvodnja i zakonski regulisati. Tako da bi se na jednom području zasnovala organska poljoprivredna proizvodnja, ono mora ispunjavati precizno definisane uslove. To su izolovanost zemljišnih parcela, stočarskih farmi i prerađivačkih kapaciteta od mogućih izvora zagađenja, zatim

odgovarajući kvalitet vode za navodnjavanje, te usklađen razvoj biljne i stočarske proizvodnje i osposobljenost stručnjaka i proizvođača za organsku poljoprivredu uz obavezu stalnog inoviranja znanja.

Naša zemlja je sa svojim poljoprivredno-prehrambenim proizvodima u velikoj meri orijentisana na tržište evropskih zemalja. Naša šansa je da na našim organskim proizvodima polako osvajamo to tržište. Taj put nije ni malo lak ni jednostavan. Jedino ga možemo olakšati ako imamo zakonski uređenu ovu oblast i kontrolisanu proizvodnju, uz naravno neophodan i dobro osmišljen zajednički nastup na stranom tržištu, jer je siguran plasman ovih proizvoda najvažniji.

U izveštaju Ministarstva za nauku i zaštitu životne sredine 2002. godine o stanju životne sredine u Srbiji, konstatovano je da je 651.000 ha ili 75 % od analiziranih 868 ha poljoprivrednih površina pogodno za organsku proizvodnju. Ta zemljišta nisu opterećena teškim metalima, pesticidima, ni ostacima mineralnih đubriva, niti su zakišeljena.

Veliki broj zemalja za ovakve oblike proizvodnje daje subvencije, stimulišući na taj način poljoprivredne proizvođače da ga prihvate. Finasijska pomoć država koje su članice EU, za petogodišnje bavljenje organskom proizvodnjom, iznosila je od 600 €/ha za jednogodišnje ratarske useve, do 900 €/ha za višegodišnje ratarske useve (Uredba Saveta Evrope br. 1257/99). Bez pomoći države ova proizvodnja teško može da izdrži konkurenciju konvencionalne proizvodnje, jer se efekti ove proizvodnje ne mogu gledati kratkoročno, oni svoje efekte daju tek posle dužeg niza godina.

mr Anka Kačarević

STOČARSTVO

GAJENJE KOZA

Pre nego što se neko gazdinstvo opredeli za gajenje koza, potrebno je odrediti smer proizvodnje i izabrati tip i sistem uzgoja.

U našoj zemlji najviše je zastupljena proizvodnja vezana za mleko i meso, a neke veće farme opredelile su se i za proizvodnju priplodnog materijala. Odgajivači koji nemaju dovoljno radne snage za mužu i preradu kozijeg mleka ili neodgovarajuće uslove, najbolje je da se opredele samo za proizvodnju mesa. Svaki od smerova proizvodnje zahteva drugačije uslove držanja i nege a naročito ishrane.

Odgajivači koza mogu birati od primitivno-ekstenzivnog do najsavremenijeg intenzivnog uzgoja.

TIPOVI GAJENJA

Ekstenzivna proizvodnja je isključivo pašnjačkog tipa i zasniva se u krajevima gde nema dovoljno hrane i uslova za savremeniju proizvodnju. U ovakvim područjima ne mogu se uzgajati visokomlečne rase već razni tipovi domaćih koza i meleza prilagođenih uslovima sredine i nadmorske visine.

Intenzivna proizvodnja odgovara visokomlečnim rasama, a zasniva se na gazdinstvima gde ima oko 50 koza. U takvim zaptima svakom grlu može se posvetiti dovoljno pažnje. Ovom tipu gajenja odgovara umerenija klima i niža nadmorska visina. Odgajivač mora da obezbedi dovoljne količine kvalitetne kabaste i koncentrovane hrane kao i radnu snagu zainteresovanu za ovakvu proizvodnju.

NAČINI UZGOJA

U zavisnosti od izbora tipa, izabira se i sistem gajenja. Postoje tri sistema gajenja: pašni; stajsko-pašni i stajski.

Najjevtiniji je pašni sistem, a može se primeniti svuda gde su zime blage, bez mnogo snega i gde ima dovoljno pašnjaka i livada. Stajski sistem je najskuplji. Rentabilan je samo ako se mogu obezbediti dovoljne količine jevtine hrane. Našem području najviše odgovara tzv. stajsko-pašni sistem gajenja, s tim što dužina stajskog i pašnog perioda zavisi od područja i raspoloživih količina hrane u letnjem i zimskom periodu.

Najbolje je da početni broj koza uvek bude u skladu sa mogućnostima gazdinstva, jer oni kod kojih se po prvi put zasniva kozarska proizvodnja treba da počnu sa manjim brojem u stadu, dok potpuno ne savladaju sve postupke pravilnog uzgoja i ne upoznaju se sa mogućim poteškoćama u proizvodnji.

Od velikog značaja za proizvodnju je i pravilan izbor koza, jarčeva i podmlatka za priplod. Najbolje je priplodna grla nabavljati sa farmi gde postoje kompletni podaci po poreklu i proizvodnim osobinama, jer su to najsigurniji pokazatelji o proizvodnoj vrednosti grla.

Gajenje u čistoj krvi predstavlja parenje u okviru iste rase i može se primenjivati kod svih rasa koza. Ovaj metod je najsigurniji kako za početnike tako i za iskusne odgajivače.

Uz dobar smeštaj, ishranu i pravilnu selekciju na ovaj način mlečnost koza može se povećati i do 30%.

Ukrštanje ili meleženje zasniva se na parenju koza, dve ili više rasa, te je metod složen i zahteva određenu stručnost. Najbolje je da se proizvođači pridržavaju saveta stručnjaka, kako ne bi došlo do neželjenog efekta.

RASE

Rase koje se najčešće gaje na prostoru Evrope i koje su najpogodnije za uzgoj, pored balkanske su : togenburška, nemačka bela, sanska, srnasta i alpina.

Sanska, alpina i togenburška su rase za stajsko držanje, i odlikuju se velikom mlečnošću, ali samo uz dobru ishranu i negu. Međutim troškovi ishrane najčešće su veći nego što je vrednost mleka i mlečnih prerađevina. Kao najzanimljivija za proizvodnju se navodi i nemačka plemenita bela koza, koja je možda i najmlečnija od svih rasa. Kod elitnih grla ove rase je zabeležena mlečnost oko 2400 litara mleka u laktaciji koja je trajala 330 dana, međutim i ova rasa je za stajsko držanje.

PARENJE

Ma da je koza poliestrična životinja, sezonost parenja izraženija je nego kod drugih domaćih životinja. Najpogodnije vreme za parenje je od avgusta do novembra. Polni žar kod koza ispoljava se dosta rano i kod muške jaradi opaža se već od rođenja. U starosti od jedne i po do dve godine jarčevi su potpuno sazreli za priplod i mogu se koristiti bez ograničenja i do osam godina ma da se preporučuje oko šest.

Kod ženske jaradi polni žar je slabije uočljiv, iako se javlja ranije ne preporučuje se pripuštanje pre osmog meseca starosti, odnosno pre nego što dostignu telesnu masu 32 do 35kg.

Ženka je spremna za oplodnju samo kad je u polnom žaru. Najbolji pokazatelji su pojačano lučenje vaginalnog sekreta, gubitak apetita i smanjena proizvodnja mleka.

ISHRANA

Koza je skromna u ishrani i za razliku od drugih domaćih životinja karakteriše je to što jede skoro sve, pa čak i šipak i trnje. Zbog toga se upravo mnogi odgajivači i opredeljuju za uzgoj ove rentabilne životinje, te sa pravom u narodu nosi ime „sirotinjska krava“.

Koze se hrane uglavnom travom, senom i kukuruzovinom uz dodatak neznatnih količina prekrupe, koncentrata i stočne soli.

Dragoljub Krajnović, dipl.ing.